

потребують ґендерної інтерпретації. Розкривається новий погляд на теорію та практику перекладу, що поєднує в собі перехресні позиції ґендерних та перекладознавчих студій.

Ключові слова: ґендер, ґендерологія, ґендерний вимір, перекладознавчі студії.

Анотація

В работе осуществлена попытка итога гендерных подходов к переводу как межъязыковой и межкультурной деятельности. Подана общая характеристика тех позиций в переводе, которые нуждаются в гендерной интерпретации. Раскрывается новый взгляд на теорию и практику перевода, который совмещает в себе перекрестные позиции гендерных и переводоведческих студий.

Ключевые слова: гендер, гендерология, гендерное измерение, переводоведческие студии.

Summary

The paper is an attempt from the gender approach to translation as interlingual and intercultural activities. Filed general description of the position in the translation, which require the interpretation of gender. Opens a new view on the theory and practice of translation, which combines cross-gender and studios of translation.

Keywords: gender, genderologiya, genderniy measuring, studios of translation.

ЛЕКСИКА І ФРАЗЕОЛОГІЯ, СЛОВОТВІР, СИНТАКСИС

УДК 81'373.7

Бабій І.М.,
кандидат філологічних наук,
Тернопільський національний педагогічний
університет ім. В. Гнатюка

ЕКСПРЕСИВНО-СТИЛІСТИЧНИЙ ПОТЕНЦІАЛ ФРАЗЕОЛОГІЧНИХ ОДИНИЦЬ В АВТОРСЬКІЙ КАРТИНІ Г. КОСИНКИ

Фразеологізми як невичерпний скарб українського народу наділені необмеженими естетичними можливостями у художній мові, що пояснюється самою природою цих мовних одиниць. Стилiстичне забарвлення фразеологічних одиниць (ФО) найтісніше пов'язані з емоційністю, експресивністю та оцінністю [5], які мовознавці вважають категоріальними ознаками фразем.

Фразеологічне багатство мови здавна привертало увагу науковців. Відомими дослідниками фразеології є Л.А. Булаховський, Г.М. Удовиченко, Л.Г. Скрипник, В.М. Білоноженко, В.Д. Ужченко, І.С. Гнатюк, М.Ф. Алефіренко та ін. Вагому роль у становленні фразеології як науки відіграли праці О.О. Потебні, В.В. Виноградова, О.О. Шахматова, П.Ф. Фортунатова, Б.О. Ларіна, О.С. Ахманової, М.М. Шанського, Ю.Д. Апресяна та ін. Цікавими і до кінця ще не вивченими є проблеми фразеологічної стилістики. У цій праці ми спробуємо простежити семантико-стилістичні особливості ФО у творах Григорія Косинки, виявити й описати оцінно-

емоційний потенціал фразем, а також з'ясувати особливості авторського фразеовживання та роль ФО у формуванні письменницького ідіостилу.

Матеріалом послужить мала проза Г. Косинки. У сучасній лінгвістичній літературі поки що не знаходимо досліджень фраземіки творів цього письменника. Влучно схарактеризував творчу манеру Г. Косинки Б. Антоненко-Давидович: "Він не так уже й багато писав, бо зважував у процесі роботи не тільки кожний образ, кожне порівняння, а й кожне слово. Він часом довго добирав потрібного йому вислову, а добравши, шліфував його так, що в оповіданні не було нічого зайвого, але водночас годі було й щось додати. Косинчине слово завжди було добре опрацьоване, немовби добре виважене, воно справді карбоване в прямому й переносному значенні цього слова" [4, 273].

У своїх новелах Григорій Косинка не тільки розповідав про страдницьку долю народу, він сам відчував і ніби пропускав через себе душевний стан своїх героїв, їх біль і розпач. Письменник умів передати трагізм життя селянської бідноти з усією гостротою описуваних подій, застосовуючи при цьому різноманітні образні засоби. Вагому роль тут відіграють фразеологізми, які, завдяки своїй смисловій місткості, поліфункціональності, здатні створювати у тексті необхідне емоційно-експресивне, оцінне забарвлення. Фразеологізми Г. Косинки різноманітні за семантикою, структурними особливостями та стилістичними настановами.

У сучасній лінгвістичній літературі наявні різні класифікації ФО. Однією із них є структурно-граматична, за якою виділяють ФО, організовані за моделлю сурядних словосполучень (*ні сном ні духом*) і підрядних словосполучень (*розкривати карти*), а також фразеологізми зі структурою речення (*копійка в кишеню пливе, світ зав'язується*) [5, 129], до яких належать прислів'я, приказки, крилаті вислови, афоризми тощо. У тексті вони в основному виступають як окремі самостійні речення. У новелах Г. Косинки більшість ФО оформлена за моделлю словосполучень, хоча наявні й фраземи-речення, напр.: "**А поклади йому до рота пальця – одкусить**" ("Зелена ряса", с. 77); "**Яка заможність, така й скупість**" – не вспів подумати Короп, як на порозі з'явилася широка, мов ступа, дівка <...>" ("Циркуль", с. 151); "**Не давить, дядьку, на п'ятку, – однаково олія не потече!**" ("Серце", с. 199); "**Їж, мовляв, хліб, – тільки пальців не кусай!**" ("Товариш Гавриш", с. 119), але їх значно менше, ніж фразем зі структурою словосполучення.

Фразеологізми, організовані за моделлю словосполучень, співвідносяться з різними частинами мови. В основі лексико-граматичної класифікації лежить визначення лексико-граматичної природи опорного компонента, співвіднесення фразем із певними частинами мови, врахування синтаксичної ролі тощо. І тому традиційно виділяють іменникові, дієслівні, прикметникові, прислівникові, вигуківі ФО. Однак, нерідко застосування такої класифікації ускладнюється труднощами, а подекуди й неможливістю визначити граматичний центр ФО, оскільки "фразеологізм є результатом переосмислення вільного словосполучення надслівною структурою, у якій особливим способом поєднуються семантико-граматичні ознаки всіх компонентів" [5, 130]. Відомий дослідник М.Ф. Алефіренко пропонує враховувати

цілий комплекс факторів: характер фразеологічного значення ФО; ступінь десемантизації та ідіоматизації її компонентів; морфологічні властивості граматично стрижневого компонента; тип структурно-граматичної моделі вільного словосполучення-прототипу; граматичні значення службових частин мови у структурі фраземи; ступінь граматичної ідіоматизації фраземи (ступінь і характер деформації синтаксичних відношень і зв'язків); синтаксичні властивості фразем, зокрема специфіка їх синтаксичної дистрибуції й синтаксичних функцій у реченні [1, 69–70].

Іменникові, або субстантивні, **ФО** зазвичай характеризують людину, предмети, абстрактні поняття і найчастіше виконують функцію підмета, додатка, іменної частини присудка. У новелах Г. Косинки є такі іменникові ФО: “У пелени летіли **криваві** дівочі **сльози**” (“Гармонія”, с. 227): ФО *криваві сльози* має значення ‘гіркі, невітні сльози’ [ФСУМ, I, с. 273]; “Була **глупа ніч!**” (“Політика”, с. 178): ФО *глупа ніч* означає ‘пізній час ночі’ [ФСУМ, II, с. 629], синонім “*глуха ніч*”; “Сьогодні буде **золотий день**” (“Мати”, с. 137): ФО *золотий день* означає ‘сонячний день’; “У вас, Петре, Наталка як **королівна**”, – спливли в Рудиковій пам’яті **чиїсь солодкі слова**” (“Змовини”, с. 182): ФО *солодкі слова* означає ‘приємні’.

В українській мові найбільше є **дієслівних ФО**, які позначають дії та процеси і в реченні виступають присудком. Найчисленнішу групу становлять дієслівні ФО і у новелах Г. Косинки, напр.: “На **Гордієнкових горбах**,.. **сини в бою за волю лягли!**” (“На золотих богів”, с. 28): ФО *лягти в бою* має значення ‘загинути в бою, померти’; “з **огидю скривився і перевів свої очі на поділки сорочки**” (“Сорочка”, с. 73): ФО *переводити очі* означає ‘змінити об’єкт сприймання’ [ФСУМ, II, с. 615]; “а сам я, мов **божевільний з радості начальник армії, що перемогла, дивлюся у вічі смерті!**” (“Мати”, с. 139): ФО *вжито у значенні ‘можу померти, близький до кончини, загибелі’* [ФСУМ, II, с. 833].

Прикметникові ФО, або ад’єктивні, як і прикметники, позначають ознаку, але яка стосується людини. У реченні такі ФО виконують функцію неузгодженого означення або іменної частини складеного присудка, напр.: “**сама вона в хаті, як палець той!**” (“Гармонія”, с. 219).

Прислівникові, або адвербіальні, **ФО** відображають часову, якісну, просторову характеристику, спосіб дії, психофізичний стан, поведінку людини тощо, а в реченні виступають обставиною, напр.: “<...> і **ніжно серце краючи, заспівали під’южисті голостеки**” (“Гармонія”, с. 223), тобто ‘завдаючи муки, невимовного болю’; “**В Сірка очей позичивши, собак дражнить**” (“Циркуль”, с. 148): ФО характеризує того, ‘хто не має совісті, сорому’; “І знову **до болю думав**” (“Зелена ряска”, с. 78): ФО має значення ‘у найвищій мірі вияву; дуже’ [ФСУМ, I, с. 45]; “<...> і **їсть, по-вовчому поглядаючи, а стара аж захлинається**” (“Циркуль”, с. 152): ФО *дивитися вовком* має значення ‘виявляти неприязне, вороже ставлення до когонебудь’ [ФСУМ, I, с. 236]; “**Три годи не пив з бангачами за одним столом, три годи з родом не гуляв, як на ножах був, а сьогодні, виходить, поїду колядувати?**” (“Політика”, с. 170): ФО має значення ‘у ворожих стосунках’ [ФСУМ, II, с. 556]; “**Загордувала, дочко, наче десь за морями живеш <...>. А тут весь рід з’їхався;**

колядують” (“Політика”, с. 175): ФО має значення ‘далеко, неблизько’; “**А під боком у нас – вороги, гадюки**” (“Змовини”, с. 185): ФО означає ‘дуже близько, зовсім поруч’ [ФСУМ, I, с. 44].

Вигукові, або інтер’єктивні, **ФО** виражають експресивно-вольові реакції мовця: емоції, побажання, прохання, накази тощо, напр.: “**Да, це – свати, аби чорт їх ухватив!** – жартома одказав Мусій, і їхали якусь часину мовчки” (“Політика”, с. 173); “**Ой, мамо, Ой, боже мій** <...>. **Де йдеш, скажена?** – кричить не своїм голосом перелякана Минка” (“Серце”, с. 207); “– **Бий його сила божа!** Наче каменюкою хто влупив <...>” (“За ворітьми”, с. 101); “– **Ну й дурна, проклята душа: портить патрони!**” (“Анархісти”, с. 56) та ін.

Г. Косинка не обходив тогочасних складних суспільних проблем, глибоко розумів бідняцьке життя своїх героїв, їх психологію, він на власні очі бачив нестерпні умови їх життя та праці й детально описав їх у своїх новелах з усією правдивістю й художньою довершеністю. П. Панч писав, що Г. Косинка “за своє коротке життя встиг написати небагато, але й цей доробок свідчить, що в його особі українська література мала талановитого співця української бідноти, дітям якої тільки “сниться молоко”, глибокого знавця свого народу і його мови” [4, 267]. З виразною оцінною метою письменник застосовує ФО. Наприклад, у новелі “Гармонія” мати так роздумує про долю своїх дітей, про своє життя, про те, як вона заробляла дітям на хліб: “**Хіба я не знаю, діти, який важкий той хліб? Знаю. Руки мліли мені на чужій роботі** <...>. **Аж кров з-за нігтів виступала, так важко робила я!** **А ти ще докоряєш: Краще в старці йти, аніж ціпом хліб заробляти!**” (“Гармонія”, с. 213). ФО **важкий хліб** синонімічна до ФО **важкий шматок** зі значенням ‘засоби для існування, здобуті тяжкою працею’ [ФСУМ, II, с. 966]. Героїня переживає за долю своїх дітей, її важкий психологічний стан характеризують лексеми **жаль, туга, журба**: “**Троє дітей викохала вона на своїх злиднях** <...>. **І ніколи не нарікала, нікого не поприкала. Тільки жаль якийсь на серці жевріє:** з пучок своїх вигодувала діти, а тепер так виходить, що то вона трьох наймитів людських викохала і на те тільки вигодувала, щоб якийсь **чорт висмоктував** з них **усе** – і здоров’я, і розум, і радощі <...>. **Туга й журба, мов та сажка на пшениці, лягли на материне серце й до дна, здавалося, скаламутили спокій**” (“Гармонія”, с. 213).

Г. Косинка “знав силу впливу живого слова, вмів розкрити його глибинні можливості, його багатства, його барви, його емоції” [5, 270]. Як тонкий психолог і співець селянської бідноти він глибоко переймався долею своїх персонажів, їх нелегким життям, турботами і надіями, співчуваючи їм. Трагізм їх існування письменник зобразив у своїх творах, тому скривдженими й стривоженими, невеселими й задуманими постають його персонажі. Цьому слугують і образні засоби, які застосовує автор. Часто стрижневими словами у фразеологізмах Г. Косинки виступають лексеми **сльози, біда, жаль, журба**. Багато горя і сліз на сторінках новел. У Г. Косинки є і **гарячі сльози**, і **криваві сльози** тощо, наприклад: “**Листки з піснею про трьох сестер зайнялися перед її очима, захлинулась десь на припічку **гарячими сльозами** Палажка, – випали <...>**” (“Анкета”, с. 89); “**У пелени**

летіли **криваві дівочі сльози**” (“Гармонія”, с. 227). ФО *криваві сльози* передають страждання, розпач героїні, вжито тут з емоційно-експресивною роллю. ФО *криваві сльози* асоціюється з кров'ю, смертю. У творах письменника знаходимо цілий ряд ФО з компонентом *сльози*, а саме: “<...> *перед ним стоїть на колінах Палажка і обливає сльозами чобіт*” (“Анкета”, с. 91); “Я, *ковтнувши солону сльозу*, сказав <...>” (“Мати”, с. 127); “Вона падає на коліна і, маленька на землі, *ковтає сльози і слова*” (“Серце”, с. 210); “<...> *коли горло здавили сльози*, я хотів витягти із своєї скриньки револьвера” (“Мати”, с. 127); “на місці гарячих боїв селянської волі *пишилася чорна руїна, полита сльозами*, як дощем” (“На золотих богів”, с. 28). ФО з потужним емоційно-експресивним зарядом допомагають автору зобразити трагічну складність, драматизм описуваної ситуації. Через душевний стан персонажів, їх почуття постає доля всього народу.

Вразною експресією, оцінністю характеризується фразеологічне багатство української мови. Саме у художньому тексті розкривається увесь потенціал фразем як носіїв експресивно-емоційної оцінки реалій об'єктивної дійсності [3, 48]. Виразний емоційно-експресивний потенціал фразем чітко простежується у творах Г. Косинки. Весь хід подій у новелі “Змовини” передається через емоційний стан головного героя Петра Рудика. Вихід зі складної ситуації, що склалася на селі і яка, мабуть, теж торкнеться його сім'ї (йдеться про розкуркулення), герой бачить у вдалому заміжжі дочки Наталі. На його погляд, дочка має вийти заміж за бідного хлопця, в якого вони заховать своє добро. Душевний стан Петра Рудика автор змальовує за допомогою фразеологізмів, а саме: “– Усе, тепер усе пропало, – промовив упівголоса Рудик. Невимовний **жаль застиг** йому на скам'янілому обличчі так, що годі було змалювати його, обличчя те <...>. – Кінець, – прошепотів Рудик. – Кінець <...>. **Злоба судомила** Рудикові **обличчя**; він **скривив рота і зайшовся сміхом** <...>” (“Змовини”, с. 181). Переживання, біль маленької дівчинки, героїні новели “Серце”, передає ФО *ковтати сльози і слова*: “Вона падає на коліна і, маленька на землі, *ковтає сльози і слова*” (“Серце”, с. 210). У новелі “Темна ніч” страждання героя через безвихідь, його розпач, передчуття смерті передають фраземи: *тліє душа, болить душа*: “Мовчить і шепоче щось собі. – Ех, приборкали нашу волю <...>. **Тліє душа, болить** <...>. **Смерть, Сашо, смерть, Сашо** <...>” (“Темна ніч”, с. 46): ФО *душа болить* має значення ‘нестерпно, дуже’ [ФСУМ, I, с. 277].

Особливістю індивідуального стилю Г. Косинки є намагання виразно й зрозуміло доносити до читача своє бачення ситуації. В описах різного характеру автор уживає фраземи, інколи сам їх “розшифровує”, пояснює смисл. Наприклад: “А **злоба й журба вчорнили** йому **обличчя**: сидів на возі розлютований, лаявся, не зважав на слова” (“Змовини”, с. 182); “Гаврилівці (село – І. Б.) <...> один раз тільки **зажили собі на віку слави**: пограбували польського посланця, що їхав до якогось там турецького паші” (“Серце”, с. 203); “Я знаю одно: **серце моє запеклося** на руїнах пожежі, де кричать та плачуть, мов божевільні люди” (“Мати”, с. 129).

У творах Г. Косинки фраземи відіграють вагомий роль у характеротворенні. Заглиблюючись у характери своїх героїв, автор може зобразити інколи однією чи

двома фраземами вдачу персонажа. Наприклад, у новелі “Анархісти” письменник так описує характер свого героя Кості: “Кость – **залізний чоловік** <...> вухо слухало “Велику сагу Дніпра”, – о, тоді **залізна душа** Костя сміялася! <...> справді, ця **груба залізна душа** знала красу!” (“Анархісти”, с. 53). ФО **залізний чоловік**, **залізна душа** характеризують сильну, мужню, безстрашну людину.

Особливістю письменницького ідіостилю є вживання фразем як підсумок висловленого про того чи іншого персонажа, наприклад: “Молодиця була на вдачу тиха й лагідна. А Радикові нагадувала гарної породи овечку: огрядна, біла на тіло, вона завжди ходила в рясних спідницях, була роботяща й кохала свого одинака-сина. Радик навіть любив свою невістку за таку **добру вдачу!**” (“Змовини”, с. 186); “Йому було видно невдаху-косаря до найменших дрібниць. – Іч, на сонце позирає, – приказував він, спостерігаючи вуйка, – дощу, мабуть, боїться в жнива <...>. Одразу видно тобі **нашого чоловіка!**” (“Серце”, с. 199): ФО **наш чоловік** синонім до ФО **наш брат** зі значенням ‘ми, я і подібні до нас, до мене’ [ФСУМ, I, с. 47].

Фраземи у творах Г. Косинки часто характеризують соціальний стан, матеріальне становище персонажів, напр.: “На встигла заміж вийти – **обсіли діти** й **злидні** разом, чоловік літо й зиму на заробітках, а вона з дітьми вдома <...>” (“Змовини”, с. 190); “Всі **голі, як бубон**: де тих грошей на крам дістати?” (“Товариш Гавриш”, с. 124).

У новелах Г. Косинки знаходимо цілий ряд фразеологізмів із порівняльним значенням, напр.: “Конем орудую, а все **наче з рук падає**” (“Мати”, с. 127); “**взяли** ту землю мої комнезамщики **як зубами**” (“Політика”, с. 170); “**пісня стихла, мов роти хто замкнув**” (“Політика”, с. 179) та ін. Такі ФО рідко виконують тільки порівняльну роль. Як правило, вони вносять емоційно-експресивне забарвлення у текст, напр.: “**втретє за дорогу із села заглядає** чомусь до торби, **як та сорока в кістку**” (“Циркуль”, с. 175): ФО **заглядати як сорока в кістку** має значення ‘дуже уважно приглядаючись до чого-небудь’ [ФСУМ, II, с. 844].

У малій прозі Г. Косинки знаходимо фразеологізми на релігійну тематику. В основному, це усталені релігійні вислови на зразок *іди з богом*, *бог з тобою*, напр.: “Що ви, Хомихо, **бог з вами?** Підніміться <...>” (“Зелена ряса”, с. 79); “Своїх у старці треба відряджати, **іди з богом** <...>” (“Циркуль”, с. 147); “Нема (мідяників), братці, **як перед богом** <...>” (“Анархісти”, с. 63); “<...> і кажу вам, **як перед хрестом**” (“Зелена ряса”, с. 79); “Там вона – як пух, як перина, а в нас казна-що, **хай бог простить**, а не земля” (“Циркуль”, с. 150); “**Бог простить**, сину <...>. Не їдь тільки, дитино <...>” (“Мати”, с. 129).

Виразний образно-смысловий потенціал ФО проступає у контекстах, де письменник застосовує поряд кілька фразем, напр.: “Він **не зводив очей** з блискучого леза шаблі і **молів з переляку** усе, **що тільки попадало на язик**” (“Гармонія”, с. 259); “– Тепер, Оксентію, кожний **за свою шкіру дбає** ... **Я вам не ворог**, ви мені, знаю добре, **теж не каменя бажаєте** <...>. Та що з того? **Жменя нас**. А **під боком** у нас – **вороги, гадюки**” (“Змовини”, с. 185); “Так, треба **мати метке око**, **гав ловити** тут не доводиться, бо це люди такі, що **самого бога**

взують і роззують: солідні люди, хоч і молоді!” (“Серце, с. 201). Загалом основна функція фразем зосереджується, власне, на створенні необхідного стилістичного ефекту, в увиразненні оповіді, у чіткості зображуваного, у наданні емоційності та оцінності тексту.

У вживанні фразем у новелах Г. Косинки можна простежити здатність ФО як елементів загальної мовної системи вступати у системні відношення різного характеру (синонімічні, антонімічні, полісемічні тощо). З метою влучності, чіткості зображення автор уживає синонімічні ФО та вводить свої ФО в антонімічні пари. Наприклад: “Рудик <...> стояв посеред двору в задумі. “Який **важкий день** <...>. Недурно ж понеділок, – він мені ніколи не щастить. Та чекати на **щасливий день**, – подумав Петро Рудик, – не час. Треба сьогодні ж послати невістку до Мелашки” (“Змовини”, с. 186). Авторське протиставлення *важкий день* – *щасливий день* чітко передає психологічний стан героя. В “Автобіографії” Г. Косинка говорить про “красні дні”, тобто ‘щасливі, приємні, красиві’. Так, малому Григорію говорить батько: “Що ж я, сину, поможу тобі, як я й сам – добре знаєш – ніколи **красних днів** не бачу: як не коса, то лямка <...>” (“Автобіографія”, с. 11). Авторську фразему *красні дні*, як свідчить контекст, можна розглядати як синонім до ФО *щасливі дні*.

У своїх новелах Г. Косинка не подає широких розлогих пейзажів. У невеличких пейзажних замальовках письменник також уживає ФО, напр.: “У **глузу ніч**, хмарну й вітряну, коли не степу ще білють латки снігу, Петро Рудик вирядив за ворота дочку й невістку” (“Змовини”, с. 196); “Димні хмари, схожі на **бабине літо**, заткали були сонце на одну лише мить <...>. Гарячий серпневий день приском пломенив над рікою Збруч” (“Серце”, с. 198): *бабине літо* має значення ‘теплі, сонячні дні на початку осені’ [ФСУМ, I, с. 442].

Відомий письменник М. Рильський зазначав, що Г. Косинка – “великий майстер прямої мови героїв, майстер виразного діалога, він часто уміло користується розповідною (“сказковою”) формою. Але не тільки в мові Косинчиних персонажів та у внутрішніх їх монологів, а й у самій авторській мові раз у раз дається бачити виразні риси селянської психології” [5, 266]. У діалогах у творах Г. Косинки знаходимо велику кількість фразем, які вносять виразний стилістичний ефект в оповідь, напр.: “– *Ет, видумуєш та старуєш!* – одказала їй Мар’яна. – *Хто з нас буде сміятися? **На кутні**, дочко, він **засміється!***” (“Політика”, с. 171); “– *Ми голодуємо, пухнемо <...>. Брешеш, **проклята душа!***” (“Заквітчаний сон”, с. 50): ФО *проклята душа* ‘уживається як лайливий вираз’ [ФСУМ, I, с. 277].

Нерідко автор характеризує своїх персонажів через мову інших героїв, напр.: “– *Ой гарячий ти, Мусію, та **клепки не хватас!*** – сказала сама собі Мар’яна, зітхнувши важко” (“Політика”, с. 171); “– *Серафим Саровський <...>. А **поклади йому до рота пальця – одкусить!***” (“Зелена ряса”, с. 77); “– *Ги-ги! Гад рябочеревий, **коники викидає!***” (“Темна ніч”, с. 47); “*Чудний якийсь чоловік, кумедний, – думав собі Щербачок, – **очі горять**, а, видно, людей не бачить <...>*” (“Темна ніч”, с. 45).

До фразем зі структурою речення належать прислів'я і приказки. Вони здавна є влучним засобом відтворення досвіду українського народу, його глибокої життєвої мудрості, національної своєрідності. Часто прислів'я і приказки вводять у свою оповідь Г. Косинка, де вони в основному соціально забарвлені, напр.: **“Поки багатий стухне, то бідний з голоду спухне <...>”** (“Серце”, с. 203); **“Чешися кінь з конем, віл з волом”** (“Змовини”, с. 184), або характеризують певну ситуацію, напр.: **“Одна нога – тут, а друга – там”** (“Мати”, с. 128); **“Ну, думаю собі, отут нам усім трьом жаба цицьки дасть”** (“Товариш Гавриш”, с. 120); **“<...> воно всігд так – біда біду кличе”** (“В хаті Штурми” с. 22) та ін.

Фразеологізми Г. Косинки в основному мають загальнонародний характер. Крім узуальних ФО, у новелах Г. Косинки знаходимо цілий ряд оказіональних, авторських, напр.: **“<...> сестра-десятилітка сидить на долівці та кує сльозами підніжок”** (“Мати”, с. 126), тобто плаче; **“<...> а на обличчі в нього грає радість”** (“Троєкутний бій”, с. 32); **“Закам'янілі постаті на стінах; в хаті запанувала тиша і жаж, і тільки знадвору було чути, як шумів дощ і трясло вітром шибки: вічне горе просилось у сім'ю Штурми <...>”** (“В хаті Штурми”, с. 22) та ін. Такі ФО ще раз підтверджують яскраву творчу індивідуальність письменника.

Отже, стилістично вагомим компонентом творів Г. Косинки є фразеологізми, які характеризуються багатством значень, смисловою ємкістю, потужною експресією та поліфункціональністю. Їх виразний оцінний та емоційно-експресивний потенціал чітко проступає в новелах Г. Косинки. Як свідчить здійснений аналіз, фразеологізми як знакові одиниці мовної та позамовної дійсності можуть ставати ознакою індивідуально-авторської манери письма.

Література

1. Алефіренко М. Ф. Теоретичні питання фразеології / М. Ф. Алефіренко. – Х. : Вид-во Харк. ун-ту, 1987. – 135 с.
2. Баран Я. А. Фразеологія : знакові величини / Я. А. Баран, М. І. Зимомря, О. М. Білоус, І. М. Зимомря. – Вінниця : Нова Книга, 2008. – 256 с.
3. Демська-Кульчицька О. М. Фразеологія / О. М. Демська-Кульчицька. – К. : Вид. дім “Києво-Могилянська академія”, 2008. – 74 с.
4. Косинка Г. М. Заквітчаний сон : оповідання, спогади про Григорія Косинку / Г. М. Косинка. – К. : Веселка, 1991. – 287 с.
5. Ужченко В. Д. Фразеологія сучасної української мови : навч. посібник / В. Д. Ужченко, Д. В. Ужченко. – К. : Знання, 2007. – 494 с.
6. Фразеологічний словник української мови / [уклад. В. М. Білоноженко та ін.]. – К. : Наук. думка, 1993. – 984 с.

Анотація

У статті розглянуто фразеологічну систему мови творів Г. Косинки. Охарактеризовано семантику, структурні особливості та стилістичну роль фразеологічних одиниць. Виділено емоційно-експресивну та оцінну функції фразем у новелах Г. Косинки. Виявлено властивість фразеологізмів ставати компонентом письменницького ідіостилію.

Ключові слова: фразеологізм, фразеологічна одиниця, фразема, фраземіка, стилістична функція, ідіостиль.

Анотация

В статье рассмотрено фразеологическую систему произведений Г. Косынки. Охарактеризованы особенности семантики и структуры, стилистическая роль фразеологических единиц. Установлены их эмоционально-экспрессивная и оценочная функции. Определены возможности фразеологизмов быть компонентом идиостиля писателя.

Ключевые слова: фразеологизм, фразеологическая единица, фразема, фраземика, стилистическая функция, идиостиль.

Summary

Phraseological system of H. Kosynka's language has been analysed in the article. The semantic, structural peculiarities and stylistic role of phraseological units have been characterized. Emotional, expressive and evaluative functions of phrasemes in H. Kosynka's novels have been defined. The feature of phraseologisms to turn into a constituent part of writer's idiosstyle has been discovered.

Keywords: phraseologism, phraseological unit, phraseme, phrasemics, stylistic function, idiosstyle.

УДК 81'42

Вороніна Ю.В.,

здобувач,

Луганський національний університет
імені Тараса Шевченка

ПОРІВНЯННЯ ЯК ЕЛЕМЕНТ ІДІОСТИЛЮ ЛЮКО ДАШВАР

Питання індивідуального стилю будь-якого письменника завжди цікавило не лише науковців, але й пересічних читачів художньої літератури. **Мета** нашої розвідки – дослідити ідіолектні порівняльні структури сучасної української письменниці Люко Дашвар, які є характерною ознакою ідіостилю авторки.

Заявлена мета передбачає вирішення низки **завдань**: проаналізувати ідіолектні порівняння та класифікувати їх, виокремити трансформовані порівняльні структури, з'ясувати гендерну специфіку побудови порівняльних конструкцій, вказати на авторські особливості оформлення порівнянь, їх функції у тексті.

Предметом розвідки є роман Люко Дашвар "Село не люди".

Об'єкт дослідження – індивідуально-авторські порівняльні структури української письменниці.

Порівняння вже давно стало об'єктом вивчення науковців. Такі лінгвісти, як М. Черемісіна, І. Кучеренко, С. Рошко, досліджують формально-граматичну та функціонально-синтаксичну структуру порівняльних конструкцій, Л. М'яснянкінна висвітлює їх прагматичний аспект побудови, а К. Мізін розглядає порівняльні структури з позицій когнітивістики. Порівняння вивчають як елемент ідіолекту письменників (О. Марчук, Л. М'яснянкінна, Л. Голоух) і як фразеологізм (К. Мізін, М. Алефіренко). Попри значну кількість праць, присвячених вивченню компаративем, усе ще актуальною лишається необхідність детального розгляду цієї фігури мови, бо з'ясовано далеко не всі аспекти її формування та функціонування. Наприклад, не досліджено вплив гендерного стереотипу на формування компаративних структур.